

TÜRK - İSLAM MEDENİYETİ AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Yılda iki kez yayımlanan uluslar arası hakemli bir dergidir.

Editor / Editor in Chief

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Editör Yardımcıları / Associates Editor

Doç. Dr. Dicle AYDIN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARAS

Yıl / Years : 8 Sayı / Number : 16

KONYA - 2013 - YAZ

ALİ HAYDAR TANER İLE İŞİTME ENGELLİLERİN EĞİTİM TARİHİ ÜZERİNE

Mustafa BAŞKONAK*

Öz

Muallimler Mecmuası'nda eğitim, pedagoji, psikoloji, Türkiye'deki ve yabancı ülkelerdeki eğitim programları ile tabiat bilgisi gibi alanlarda onlarca makalesi bulunan Ali Haydar, Tevhidi Tedrisat (Eğitim Birliği) Kanunu'nun hazırlanması, ortaokul ve liselerin üçer yıllık ayrı birer bölüm haline getirilmesi, öğretmen okullarının düzenlenmesi, ilkökul öğretim programlarının geliştirilmesi, Talim ve Terbiye Dairesi'nin kurulması gibi çalışmalarda yer almıştır. Ali Haydar Elifbası diye meşhur olmuş Kur'an-ı Kerim Elifbası'nın yazarı olan Ali Haydar, 1911 yılında Selanik İdadi Mektebinde Ziya Gökalp, sosyoloji derslerine girerken, kendisi de psikoloji derslerine girmiştir. Muallimler Mecmuası'nun Mart 1925 tarihli 29. sayısındaki makalesinde; işitme engellilerin batıdaki ve ülkemizdeki eğitim tarihini ele almıştır.

Anahtar kelimeler: Sağır, Dilsiz, Sağırılar Okulu, Duyu, Muallimler Mecmuası.

With Ali Haydar Taner, on the History of Hearing Disabled Education

Abstract

Ali Haydar, with tens of articles on such fields as education, pedagogy, psychology, education programmes in Türkiye and foreign countries, and science of nature, took place in such works as programming The Unification of Education, forming the secondary and high schools as a 3-year-period in its own, arranging the Teaching Institutions, developing the primary schools programmes, founding The department of Education. Ali Haydar, the writer of Qoran Alphabetical, which is well-known as Ali Haydar Alphabetical, taught psychology in Selanik School of Admin in 1911 while Ziya Gökalp taught sociology there. In The Journal of Teachers, on March 1925, in his article of 29th volume, he dealt with education history of Hearing Disabled in the west and in our country.

Keywords: Deaf, Inarticulate, School for the Deaf, Sense, Journal of Teachers.

İstanbul Muallimler Birliği ve Muallimler Mecmuası

1920 yılında Ankara'da "Muallim ve Muallimeler Cemiyeti" kurulmuştur. Cemiyet, 7 Mayıs 1922'de yurdun değişik bölgelerinde kurulan öğretmen derneklerinin temsilcilerinin katılımıyla "Türkiye Muallimler ve Muallimeler

* Necmeddin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi.

Cemiyetleri Birliği" haline gelmiştir.¹ Türkiye'de öğretmen hareketinin ilk merkezi örgütlenmesi olarak kabul edilen bu birlik, 1925 yılında Türkiye Muallimler Birliği adını almıştır. Birliğin bir şubesi olan İstanbul Muallimler Birliği, 1922-1927 ve 1930-1935 yılları arasında, esas olarak pedagojik amaçlı ama aynı zamanda meslek kimliğinin gelişmesi ve idealist öğretmen kurgusunun yayılmasına da yardımcı olacak Muallimler Mecmuası'nı çıkarmıştır.²

Hayatı (1883-1956)

Ali Haydar, 1883 yılında, Bulgaristan'da doğmuştur. Mahalle mekteplerinde bir süre okuduktan sonra, Rüştiye mektebinde eğitimine devam etmiştir. Dört senelik Türk Rüştiyesini bitirdikten sonra Bulgar Rüştiyesine devam etmiş, 1905 yılında da dört senelik Bulgar öğretmen okulunu bitirdikten sonra Rusçuk Türk Rüştiyesi öğretmenliğine tayin olmuş ve burada iki sene öğretmenlik yapmıştır.

Ali Haydar, Rusçuk'taki Avusturya Ticaret Okulunda açılan Almanca gece derslerine devam etmiş ve Türk Rüştiyesinde iki yıl öğretmenlik yaptıktan sonra kendi parasıyla Almanya'ya ilim tahsil etmek için gitmiştir. O sırada 2. Meşrutiyet ilan edilmiş ve tahsil için Almanya'ya öğrenci gönderilmesine başlanmış olduğundan Ali Haydar, Türkiye'ye gelerek Türk tabiiyetine girmiş ve Türk hükümeti tarafından Almanya'da ki Yena Üniversitesi'ne gönderilmiştir. Ali Haydar, eğitimini tamamlayan ilk öğrenci olarak 1910 yılında İstanbul'a dönmüş ve Selanik Sultanisi ders nazırlığına (eğitim ve öğretimin içeriğinden, niteliğinden ve yönteminden sorumlu kişi) tayin edilmiştir. Burada bir yıl çalıştıktan sonra 1911 yılında görevinden ayrılınca ve Selanik'te açılan İdadi mektebine ders nazırı olarak tayin edilmiştir. Buradaki Sosyoloji derslerini Ziya Gökalp, psikoloji derslerini de Ali Haydar okutmuştur. Balkan savaşından sonra İstanbul'a gelmiştir. O sırada Balıkesir İdadi Mektebi, Sultani mektebine çevrilmiş olduğundan Ali Haydar, birinci sınıf Tabiat Bilgisi ve Almanca öğretmenliğine tayin edilmiştir.

Bir buçuk sene Balıkesir'de görev yaptıktan sonra İzmir Lisesi'ne tayin olmuştur. Daha sonra Darülfünun divanının kararı ile Deneysel Psikoloji öğretmenliğine ve buna ilaveten İstanbul Kız Öğretmen Okulu Pedagoji öğretmenliğine tayin olmuştur. Buradan Darülfünun Edebiyat Fakültesi Genel Psikoloji öğretmenliğine atanmıştır.

1926 yılında Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine tayin edilmiş ve on iki yıl bulunduğu bu görevinde, ilkokullardaki müfredat programı içerisinde, ezbercilik yerine öğrenmeyi esas alan yöntemlerin kullanılmasını ve basma eserlerin derlenmesi kanunu ile Türkiye'de her basılan gazete, dergi ve kitabın belirli miktardaki nüshasının parasız olarak Derleme İdaresi'ne teslim olunmasını sağlamıştır. Bu görevi esnasında, Ankara Müzik Öğretmen Okulunda psikoloji öğretmenliği yapmıştır. 1948 tarihinde emekli oluncaya kadar İstanbul Kız

¹ Meydan, Müceddin. "Öğretmenlerin Örgütlü Mücadelesi", Abece Dergisi, Aralık 1986.

² Özden, Barış Alp. "1930'lu Yıllarda Öğretmenlerin Meslek Birlikleri", Journal of Historical Studies, sf.1-8, 2003-1.

Öğretmen Okulu Eğitim ve Psikoloji dersleri öğretmenliğine devam etmiştir.³

Tevhidi Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu'nun hazırlanması, ortaokul ve liselerin üçer yıllık ayrı birer bölüm haline getirilmesi, öğretmen okullarının düzenlenmesi, ilkokul öğretim programlarının geliştirilmesi, Talim ve Terbiye Dairesi'nin kurulması gibi çalışmalarda yer almıştır. Almanca, Fransızca, Bulgarca ve Arapça bilen Ali Haydar, 30 Aralık 1956 tarihinde vefat etmiştir.⁴

Eserleri⁵

1. Tetkikatı Ruhiye Rehberi; Matbaayı Amire, İstanbul,1924.
2. Orta Mektep Muallimleri Beynelmilel Prag Kongresi, Matbaayı Amire, 1925.
3. Milli Terbiye, Devlet Matbaası, 1926.
4. Hayat Bilgisi Hayvanlar, (Hüviyet Bekir'le) Devlet Matbaası, 1927.
5. Kuranı Kerim Elifbası, Hilmi Kitapevi, 1927.
6. Çocuğun Bedeni Terbiyesi (Almancadan Tercüme) Devlet Matbaası, 1928.
7. Hakiki Kolay Elifba, (15. basılış), Hilmi Kitapevi, 1928.
8. Hakiki Kolay Alfabe, Kitapçılık Limitet Şirketi
9. Beyaz Zambaklar Memleketinde (Tercüme), 1928.
10. Mefkureci Muallim (Tercüme) Hilmi Kitapevi, 1928.
11. Milli Bilmeceler, Ahmet Halit Kitapevi, 1930
12. Büyük Adamlar (Tercüme) Ahmet Halit Kitapevi, 1930.
13. Bulgaristan Maarifi, Devlet Matbaası, 1931.
14. Kainatın Muammaları (Tercüme) Devlet Matbaası, 1936.
15. Şehirler ve İnsanlar (Tercüme) Kanaat Kitapevi, 1937.
16. Yabancı Kelimeler Lügati, Kanaat Kitapevi, 1941.
17. Tarih, (Ortaokul İkinci Sınıf), Milli Eğitim Basımevi, 1941.
18. Psikoloji, (Lise Onuncu Sınıf) Milli Eğitim Basımevi.
19. Özel Öğretim Metodları, (Hüviyet Bekir'le) Milli Eğitim Basımevi, 1950.
20. Telkin ve Eğitim, Pedagoji Cemiyeti Yayınları, 1950.
21. Ruhbilim Çeşitleri, Ahmet Sait Matbaası, 1953.
22. Meşhur Ruhbilimciler, Pedagoji Cemiyeti Yayınları, 1954.
23. Muallimler Mecmuası'nın muhtelif sayılarında 1922 ile 1927 yılları arasında 31 adet makalesi yayınlanmıştır.

Makalelerin başlıkları şu şekildedir:

1. İmtihan
2. Maarif İstatistikleri - Bulgaristan
3. Maarif İstatistikleri - İsviçre ve Balkan Hükümetleri
4. Maarif İstatistikleri - Almanya
5. Halk Hükümetinin Maarif Programı Nasıl Olmalıdır ?
6. Emek Mektebi - Emek Mektebi Fikrinin Tekamül-ü Tarihçesi
7. Usul-ü Tedris Bahisleri - Meratib-i Suveriye Nazariyesi

³ Erdem, İsmail Bünyan. "Ali Haydar 'in Eğitim ve Din Eğitimi Görüşleri", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007.

⁴ Ovat, Fuat. "Akzambaklar Ülkesinde Mefkureci Bir Öğretmen: Ali Haydar ", Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl:6, Sayı:69, Kasım 2005.

⁵ Erdem, a.g.e. s. 5-6.

8. Çekoslavakya İntibaları - Çekoslavakya Cumhuriyeti Mekatip ve Hars-ı Milli Nezareti Teşkilatı

9. Çekoslavakya İntibaları - Tali Muallimler - Tali Muallimlerin Ünvanları

10. Nuhbetü'l-Etfal - Müellifi : Doktor Kaymakamı Kayserili Rüştü Bey

11. Emek Mektebinin Mahiyeti

12. Teylorizm (Taylorisme)

13. Tabiat-ı Tedkike Dair Numune Dersi - Leylek

14. Ders Numuneleri

15. Tabiat-ı Tedkike Dair Numune Dersi - Tilki

16. Bununla Beraber (Bulgar Muallimler İttihadı Mecmuası)

17. Tabiat-ı Tedkike Dair Numune Dersi - Karınca

18. Hikaye: Dane

19. Orta Mektepler Muallimlerinin Beynelmilel Prag Kongresi

20. Tabiat Tetkiki: Gelincik Çiçeği

21. Tabiat Tetkiki: Kirpi

22. Sağır ve Dilsizler

23. Hikaye: Tavsiyesiz

24. Mektep Türküleri / Kırdı Gül

25. Prag Kongresi / Orta Mekteplerde Terbiye-i Ahlakiyye

26. Hikaye: Daskal Cennette

27. İlk Mekteplere Mahsus Hesap Dersi Numunesi

28. İlk Mekteplere Mahsus Hesap Dersi Numunesi - Muallimlerin İzahı - Dersin

Planı

29. İmla Meselesi - 1 (Kadim İmla Prensibi)

30. Müfredat Programı

31. Bulgaristan Maarif Teşkilatı

Ali Haydar, Muallimler Mecmuası'nda eğitim, pedagoji, psikoloji, Türkiye'deki ve yabancı ülkelerdeki eğitim programları ile tabiat bilgisi gibi alanlarda birçok makale yazmıştır. Dar-ül Fünun Edebiyat Fakültesinde Genel Psikoloji derslerine girerken öğrencileriyle birlikte Dilsizler Okulu'nu ziyaretinin akabinde Osmanlıca olarak kaleme aldığı "Sağır Ve Dilsizler" isimli makalesi, Muallimler Mecmuası'nun 3.senesinde Mart 1925 de yayınlanan 29. sayısında yer almıştır.

Ali Haydar bu makalede, duyuların önemi, işitme engelinden kaynaklanan rahatsızlıklar, işitme engellilerin batıdaki eğitimleri ve tarihçesi, ilk işitme engelli okulları ve eğitimcileri ile uygulanan metodlar ve istatistiklerden bahsettikten sonra ülkemizdeki işitme engellilerin eğitimi, eğitimcileri ve okulları ile uygulanan metod ve müfredata dair bilgiler vermiştir. Daha sonra ise eğitim-öğretim faaliyetleri, müfredat, metod ve okulların binaları ile ilgili tespit, değerlendirme ve önerilerini aktarmıştır.

SAGIR VE DİLSİZLER⁶

1-Duyuların Önemi

İnsana göre bir iç dünya, bir de dış dünya vardır. İç dünya, kendi duygularımızdan ibarettir. Kendi benliğimizin dışında olan şeyler dış dünyayı oluşturur. Bu iki dünya arasındaki bağ ve ilişkiler, duyular aracılığıyla kurulur. Eskiden beri beş duyunun varlığı kabul edilmiş “Havass-ı Hamse” tabiri ün kazanmıştır. Fakat son zamanlardaki deneysel psikoloji incelemeleri sayesinde beşinci duyunun yani dokunma duyusunun, sadece dokunma ve temas duyularına özgü olmadığı anlaşılmış, vücut ısısı ve kas gücü gibi duyuların varlığı da kabul edilmiştir.

Duyular, insanın iç dünyası ile dış dünyası arasında bir köprü görevi görürler. Fakat bu köprüler her zaman mükemmel ve tam olmayabilirler. Bu duyulardan birisi veya ikisi aradaki iletişimi sağlayamayabilir. Bir kimsenin bütün duyuları eksik olsaydı, o insanın bütün çevresinden habersiz ve mutsuz bir varlık olması gerekirdi.

İnsanın manevi hayatında en önemli görevi yerine getiren duyuları görme, işitme ve dokunma duyularıdır. Tat alma ve koklama duyuları ise daha çok organlarla ilgilidir. Onlar, belirli maddelerin beden kalesine girmesine yardımcı olan kapıcı görevini üstlenirler.

2-Sağrlık

Sağrlık, işitsel algıları anlamlandırmadaki yetersizliktir. Bunun da çeşitli dereceleri vardır: Kalıcı sağrlık veya ağır işitme kaybı.

Kalıcı sağrlık olan bir kimse, hiçbir ses duymaz. İlkbaharda öten bülbülün hoş terennümlerini, bir kemandan çıkan boğuk ve yanık nameleri, piyanonun şen sedalarını duyamaz. Kendisi için doğal ve yapay sesleri duyamamaktan daha büyük bir felaket vardır ki, o da insanların toplumsal yaşamında büyük bir etken olan düşünceler, hisler ve istekleri iletme ve açıklama aracı olan insan sesini işitememesidir. Bir dilsiz eğitilmezse, onda diğer konuşan kimseler gibi anlamlar, yüksek düşünce ve muhakeme yeteneği gelişemez.

Bir sağrlık, sanki ruhen tutuklanmış mutsuz bir kimse gibidir.

Ağır işitme kaybı olan bir kimsenin kulakları zor işitir. Bunun da doğal olarak çeşitli dereceleri vardır. Sağrlığın her iki hali de gerek sağrlık için ve gerek çevresinde bulunan insanlar için, can sıkıcı bir durumdur. Sağrlık, şüphesiz işitme organının ve buradaki sinirlerin bir rahatsızlığıdır. İşitme bozukluğunun yeri değişik olabilir. Bu hastalığın sebebi dış kulakta, kulak kepçesinde, orta kulakta ve iç kulakta ses uyarılarını ileten sinir liflerinde veya beyindeki merkezlerde bulunur.

Kalıcı sağrlığın veya ağır işitme kaybının ortaya çıkış sebepleri ve gelişmesi çeşitli olduğundan bunların tedavisi de çeşitlidir. Kalıcı sağrlığın bazı çeşitlerinin

⁶Dar-ül Fünun öğrencileriyle birlikte Dilsizler Okulunu ziyaret münasebetiyle.

tedavisi mümkün değildir. Ağır işitmenin ise tedavi metodları daha çoktur. Yalnız şu unutulmamalıdır ki; işitme kaybının teşhisi ne kadar gecikir ise tedavisi de o kadar güçleşir. Bunun için kulaklarında ağırlık (işitme zayıflığı) hissetmeye başlayan bir kimsenin hemen uzman doktorlara müracaat etmesi ve kulağını tedavi ettirmesi son derece önemle tavsiye edilir. Son zamanlarda memleketimizde göz ve diş hastalıklarına gittikçe önem verildiğini görüyoruz. Gözünde zayıflık hissedenler gözlük kullanıyor. Dişleri çürüyenler mükemmel yapay dişler taktırıyor. Hatta altın kaplama taktırmak bir süs yerine geçiyor. Acaba hislerimizin dış dünyaya karşı bir penceresi hükmünde olan kulaklarımız tüm bunlardan önemsiz midir? Kulak hastalıkları uzmanları da çeşitli tedavi yöntemleri bulmuşlar. Gözlüğün görmeyi kuvvetlendirmesi gibi işitmeyi kuvvetlendirecek borular ve diğer aletler icat etmişlerdir. Bunlardan mükemmel derecede faydalanılmaktadır.

3-Dilsizlik

Sağırılık, ya doğuştan olur ya da sonradan meydana gelir. Anadan doğma sağırılar dilsiz olur. Doğuş anından itibaren bütün sinirleri duyu algılarına kapalı olduğundan bunlar kendini ifade etmek için, hiçbir sesi taklit edemezler. Yani konuşamazlar. Çünkü çocuğun anlamlı bir kelime söyleyebilmesi, örneğin anne-baba diyebilmesi için bunu yüzlerce defa başkalarının ağızından işitmesi ve sonra kendi ses organını işlevsel hale getirerek aynı sesi çıkarmaya gayret etmesi gerekir. Taklitte başarılı olup olmadığını kontrol edebilmek için ağızından çıkan sesi kulağının işitmesi gerekir. Şu halde dilsizlik, sağırlığın doğal bir sonucudur. Dilsizlerin özürleri, çoğunlukla dillerinde değil kulaklarındadır. Bir ameliyat veya tedavi sonucunda kulakları çalışmaya başlarsa dilleri de çözülür. Belirli mahreçlerden (harflerin ağızdaki çıkış yerleri) gelen sesleri kolayca taklit etmeye başlar. Konuşma öğrenilir.

Bazı zamanlar çocuklar annelerinden sağlam bir işitme duyası ile doğdukları halde küçük yaşta iken yakalandıkları şiddetli bir hastalık sebebiyle kulakları sağır olur. Örneğin kızıl, kuşpalazı, kulak iltihapları, sağırlığa sebep olabilir. Şu halde sağırılık sonradan kazanılan ve doğuştan olmak üzere ikiye ayrılır.

4-Pepemelik - Kekemelik

Dilsizlik bazen de sırf konuşma organındaki eksiklik ve rahatsızlıktan doğmuş olabilir. Böyle bir çocuk söylenen sözleri işitir. Fakat dilinde, damağında, dişlerinde veya boğazındaki kötü oluşumdan dolayı istediği sesleri çıkartamaz. Bunun hafif şekilleri pepemelik ve kekemeliktir. Bu rahatsızlık da bir dereceye kadar tedavi edilebilir. Kekeme ve pepeme çocuklar, çoğunlukla ilkokullara kabul edilirler. Fikirlerini sözlü ifade ve açıklama konusunda sorun yaşayan öğrencilerin zekâları da çeşitli olur. İçlerinde çok zekileri bulunabilir. Yalnız, bildiklerini sözel olarak iyi ifade edemezler. Zekâca onlardan aşağı öğrenciler tarafından haksızca alay edilirler. Fikirlerini sözel olarak güzel bir şekilde ifade edemeyen bu öğrenciler, bazen çok güzel yazılı ödev verirler. Kendilerine bir şey sorulunca, bunu sözel olarak ifade etmekten çok, yazılı olarak ifade etmeye çalışırlar. Öğretmen, bu durumdan faydalanarak arkadaşları tarafından alay edilen kekemelerin, zekâ yönünden

onlardan aşağı olmadığını ve düzenli olarak sözel ifade de bulunamamasının bazı sebeplerden kaynaklandığını diğer öğrencilere göstermelidir.

5-Üç Engelliler (Birden Çok Engeli Bulunanlar)

Elbette sağır ve bunun doğal neticesi olan dilsizlik, insan için bir talihsizliktir. Görme engelliliği (körlük) de ayrı bir felakettir. Fakat bunların ikisi bir şahısta toplanırsa, yani bir kimse hem sağır ve dilsiz aynı zamanda da kör olursa artık bu büyük felaketin derecesi düşünülmelidir. İşitme ve görme gibi duyulardan mahrum olan bu zavallılar, bedensel ve ruhsal zevk, koku ve dokunma gibi basit duyuların yardımına muhtaçtırlar. Bu çeşitten olan insanlara “Üç Hasseli” (üç engelli) denir. Nüfus sayımı esnasında Prusya’da aynı zamanda sağır dilsiz ve görme özürülü olarak 215 kişiye rastlanılmıştır. Yani Prusya’nın genel nüfusuna oranla bunların miktarı milyonda altıdır. Üç engeli olanların en meşhurları: Laura Bridgman ile Helen Keller’dir ki bunlar okuma ve yazma öğrenmişler, hatta eserler yazma başarısı göstermişlerdir.

6-Batıda Sağır ve Dilsizlerin Eğitim Ve Öğretimi

Eski ve orta çağlarda sağır ve dilsizliğin sebepleri bilinmediğinden bunların eğitim ve öğretimleriyle de uğraşılmazdı. Hatta Hıristiyan kilisesi bu zavallılara Allah’ın gazabına uğramış insanlar olarak bakar, Allah’ın konuşmadan mahrum ettiği kimseleri konuşturmaya çalışmanın Allah’ın iradesine karşı bir hareket olduğuna inanırlardı. Hıristiyanların azizlerinden Aziz Augustin’e göre: “Anadan doğma sağır iman sahibi olamaz. İmanı kabul edemezler. Çünkü iman, vaazdan dinlenen sözlerden gelir. Onlar ne okuyabilirler ne de yazabilirler.” Bununla beraber bazı hümanistler, kilisenin tehdidine rağmen bu talihsiz insanlara yaklaşımdan korkmamışlar, onları eğitmeye çalışmışlardır. 865 yılında İngiltere’nin York şehri Piskoposu dilsizlere konuşma öğretmişti. Asıl sağır ve dilsiz eğitime ait deneyimler 16. yy.da başlar. İlk olarak Pedro Ponce de Leon isminde İspanyalı bir Benediktin Rahibi 1570 yılına doğru bazı sağır ve dilsizleri konuşturmak için öğretime başlamıştır. Sağır ve dilsizlerin öğretim metodlarına ait ilk kitap, yine Juan Pablo Bonet isminde bir İspanyalı tarafından 1620 yılında yayınlanmıştır. 18. Yy.da çeşitli ülkelerde birçok insan, ilmi duyarlılıkları dolayısıyla veya insani amaçlarla bu problemi teorik ve pratik yönden çözmeye çalışmışlardır. İtalya’da Cizvit Francesco Lana de Terzi, İngiltere’de Doktor John Bulwer ve Geometri öğretmeni William Wallis, Müdür William Holder, Almanya’da RudolphusAgricola, Franz Joseph Arnoldi, Otto Benjamin Lasius, Fransa’da Abbé Deschamps, Jacob Rodrigues Pereira, Hollanda’da Johan Konrad Amman isminde İsviçreli bir doktor dilsizlerle ilgilenmişlerdir. Özellikle Johan Konrad Amman 1692 yılında “Konuşan Dilsiz veya Dilsizleri Konuşturma Yöntemi” isminde bir kitap yayınlamıştır. Bu kitap sonradan alman metodu da denilen metodun temelini oluşturmuştur.

7-Dilsiz Okullarının Açılması

A-Fransa’da: 18. Yy.ın ikinci yarısında dilsiz okullarının kurulması ve açılması bu talihsizlerin eğitiminde yeni bir dönem başlatmıştır. Dünyanın ilk dilsiz okulu 1760 yılında *Abbe Charles Michel De L'Epee* tarafından açılmıştır.

Dostlarından bir kişinin eğitim ve öğretimini üstlenmiş iken ölmesi üzerine açıkta kalan ikiz ve dilsiz iki kızın eğitim ve öğretimini bizzat *Abbe Charles Michel De L'Epee* üstlenmiştir. Bu amaçla çeşitli araç-gereç aramasına başlamış sonunda dilsizlere özgü el ve parmak işaretlerinden ibaret bir alfabe oluşturmayı başarmıştır. Bu iki günahsız çocuğun eğitimdeki gelişimi Paris'in her tarafına yayılınca birçok kişi *Abbe Charles Michel De L'Epee*'ye müracaat ederek dilsiz çocuklarını rahibin eğitim ve öğretimine emanet etmeye başlamışlardır. *Abbe Charles Michel De L'Epee* özel bir dilsiz okulu kurarak müracaat eden çocukları memnuniyetle kabul etmiş, evinin çevresindeki evlere pansiyoner olarak yerleştirmiştir. Ve hafta da iki ders vermiştir. Bu şekilde öğrenci sayısı

1781 yılında 30 a, 1784 yılında 60 a, 1785 yılında 72 ye ulaşmıştır. Bu insanlara kendini adayan rahip, icatları sebebiyle molan caddesindeki evinin adeta bir ziyaretgah olduğunu gördükten ve buna ek olarak her yönden ödül aldıktan sonra 1789 yılında ölmüştür.

Abbe Charles Michel De L'Epee'nin eğitim metodu Avrupa'ya yayılarak çağdaş ülkelerde sağır ve dilsiz okulları açılmaya başlamakla beraber, rahibin ölümünden sonra Paris dilsiz okulu neredeyse yok olacakken 1790 yılında Skart namında bir kişi kurumun müdürlüğünü üstlenmiş, 1791 yılına kadar özel durumda olan dilsiz okulu Fransa hükümeti tarafından resmen tanındığı için Seleteyn Manastırına taşınmıştır.⁷

"Paris dilsizler okulunun girişine dikilmiş heykel, işte bu kişinin heykelidir."

B-Almanya'da: SamuelHeinicke isminde bir kişi, 1755 yılında sağır ve dilsiz çocukların eğitimi ve öğretimine dair araştırmalarda bulunuyordu. Bu kişi Hamburg civarındaki Eppendorf özel okulunu, 1778 yılında Saksonya Dükü Frederick Austin'in isteği üzerine Leipzig şehrine taşınmıştır. Bu kişi, kurduğu okulda doğrudan doğruya dilsizleri konuşturma metodunu uygulamıştır.

8- İki Öğretim Metodunun Mücadelesi

Fransız *Abbe Charles Michel De L'Epee*'nin metoduyla, Alman Samuel Heinicke'nin metodu birbirine taban tabana zıttır. *Abbe Charles Michel De L'Epee*, sabit ve görülebilir işaretlerle, yani en çok yazı aracılığıyla sağırın iç dünyasına etki

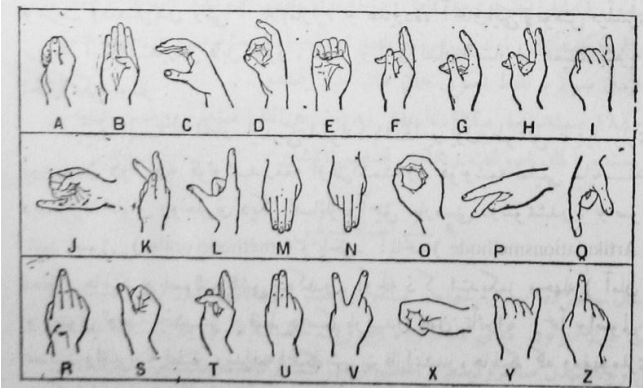
⁷Hekim Başızade Muhyiddin: Sağır, Dilsiz ve Ama Çocukların Usul-i Talim ve Terbiyesi-1322

etmeye çalışıyordu.

“Dilsizlerin Alfabeti – Fransızca”

Sağırlara yazıyı öğretmek için de eller ve parmakla da yapılan çeşitli işaretler bulmuştu. *Abbe Charles Michel De L'Epee'nin* metoduna parmak (Daktiloloji) metodu denir. Bu daha kolay bir metoddur. Çünkü zeki bir çocuk elin ve parmakların aldığı durumlarla bir harfin yazılmış şeklini kolayca hatırlayabilir. Bir kere alfabeyi öğrendikten sonra parmak şekilleriyle kendisine yazdırılan harf, kelime ve cümleleri yazabilir. Fakat bu araç ile yazdığı kelimelerin gerçek anlamlarına hakim olabilir mi? Örneğin kendisine vicdan kelimesi yazdırılmak gerekirse verilen işaretler üzerine vav-cim-dal-elif-nun harflerini yan yana yazar. Ve hatta daha çok çalışılırsa Türkçe harflerin bitişmelerine göre “vicdan” şeklinde de yazabilir. Fakat bunun manasını anlar mı? Peki vicdanın ne demek olduğunu algılayıp anlar mı? Sonra parmak metodunu (Daktiloloji) iyice öğrenmiş bir dilsiz sadece yazı aracılığıyla diğer insanlara meramını ifade edebilir mi? Sözel veya işaret aracılığıyla konuşabilen bireylerle iletişim kuramaz. Çünkü *Abbe Charles Michel De L'Epee'nin* icat ettiği işaretler, sadece bu işaret alfabetini öğrenmiş kimselere özgü olduğundan diğer insanlar ellerin ve parmakların bu garip durumlarından bir şey anlamazlar. Bu takdirde ancak iki okumuş dilsizi birbiriyle anlaştırmak mümkün olur. Fakat bunları dil itibarıyla topluma kazandırmak mümkün olmaz.

Samuel Heinicke ise ortaya koyduğu metotta başka bir yol bulmuş, dilsizleri doğrudan doğruya konuşurmaya uğraşmıştır. Konuşma öğretimi sayesinde dilsizlerin içe kapanık hallerini diğer insanlara açma yolunu düşünmüştür. Bu metoda, sözel metod (*méthode orale*) veya almanca- Artikülasyon metodu denir. Samuel Heinicke bu metodu bulan değildir. Daha önce de anlattığımız gibi Johan Konrad Amman, bu metodu tavsiye etmiştir. Fakat Samuel Heinicke, Paris'ten gelen etkilere rağmen bu metodu ısrarla uygulayarak ve savunarak ün kazanmıştır. Samuel Heinicke, kelime ve anlamları hareketsetel çağrışımlarla (dil hareketleriyle) öğretmek istemiştir.

Samuel Heinicke'den sonra Almanya'da sağır ve dilsiz mekteplerinin sayısı gittikçe artmış, 1815 yılında bunların sayısı 11 e ulaşmıştır. Dilsizlere özgü okulların açılmasından sonra ülkedeki dilsizlerin çokluğu dikkat çekmeye

başlamıştır. O sırada Johann Heinrich Pestalozzi'nin etkisiyle, ilköğretimin genelleşmesi ve okuma zorunluluğunun uygulanma politikası şiddetle uygulandığından, bu arada sağır ve dilsiz çocukların da öğretimini düşünmüşlerdir. Dilsizlerin öğretimine bir çare olmak üzere, bunların öğretimini sıradan ilkokul

öğretmenlerine vermek istememişlerdir. Bu maksatla öğretmen okullarına bağlı dilsiz uygulama okulları açılmıştır. Fakat dilsiz öğretmenliğinin bir uzmanlaşma işi olduğu, herkesin dilsiz okulu öğretmeni olamayacağı anlaşıldığından bundan kaçınılmış, bununla birlikte bu çalışmadan Almanya'da zarar yerine fayda ortaya çıkmıştır. Çünkü bir taraftan dilsiz okullarının öğretmenleri, öğretmen okullarındaki eğitim ve psikoloji öğretmenleriyle etkileşimde bulunmuşlar, diğer taraftan öğretmen okullarının öğretmenleri ve öğrencileri de dilsiz öğrencilerle etkileşimde bulunarak (kaynaştırma) bunların öğretim yetenekleri hakkında bir fikir edinmişlerdir.

19. yy. boyunca bu iki metod birbiriyle sürekli çarpışmış; birbirinden etkilenmiştir. Alman öğretmenlerden bazıları tavır ve durum işaretlerini kısmen kabul etmişler, bazıları da tamamen reddederek sözel metotta ısrar etmişlerdir. Fransızlar da olanaklar ölçüsünde sözel metoda yaklaşmışlardır. Birçok şiddetli mücadelelerden sonra sözel metod, hemen hemen galip gelmiştir.

1880 yılında Milano'da yapılan "Uluslararası Sağır ve Dilsizler Kongresi"nde Alman metodunun üstünlüğü kabul edilmiştir.

9- İstatistik

Şu anda bütün dünyada sağır ve dilsizlerin eğitimi çok ilerlemiştir. Çünkü öncelikle bütün çağdaş devletlerde zorunlu eğitim yasası istisnasız bir yoğunlukta uygulandığından, sağır ve dilsizlere özgü kurumların sayısı çoğaltılmaktadır. İkinci olarak, gelişmiş ülkelerde mutsuzlara (dilsizlere) yardım işi gittikçe artmakta olduğundan bu zavallı çocukların durumu daha çok düşünülmektedir. Üçüncü olarak, dilsiz okullarının sayı ve kalitesi her ülke için adeta bir ölçüdür. İlköğretimin uygun bir şekilde yayılmadığı ülkelerde bile sağır ve dilsiz okullarına fazla önem verilmektedir.

Bu duruma ait yeni ve kesin istatistikleri üzümlerle belirtelim ki elde edemedik. Muhterem hocam Profesör Ryan'ın yayınladığı eğitim sözlüğünün dokuzuncu cildinden aşağıda geldiği şekilde istatistikleri naklediyorum. Şimdilik bunlar eksik olmakla beraber okuyuculara iyi bir fikir verebilir.

Amerika'da ki Volta Bureau'nun topladığı istatistiklere göre 1901 yılında bütün dünyada 615 dilsiz okulu, bunlarda 4778 öğretmen ve 38722 öğrenci varmış.

Kıtalara göre bu okullar şöyle dağılır:

KITA	OKUL	ÖĞRETMEN	ÖĞRENCİ
Afrika	7	16	127
Asya	9	47	453
Avustralya	7	46	332
Avrupa	450	3152	25821
Güney Amerika	135	1483	11760
Kuzey Amerika	7	34	229

Değişik ülkelere göre şöyle bir istatistik düzenlenmiştir:

MEMLEKET	OKUL	ÖĞRETMEN	ÖĞRENCİ
Belçika	12	181	1265
Danimarka	5	57	348
Almanya(1907)	90	807	7059
Fransa	71	598	4098
İngiltere	95	462	4222
İtalya	47	334	2519
Lüksemburg	1	3	22
Hollanda	3	74	473
Norveç	5	54	309
Avusturya-Macaristan	38	291	2380
Portekiz	2	9	64
Romanya	1	3	46
Rusya	34	118	1719
Sırbistan	2	2	26
İspanya	11	60	462
İsveç	9	124	726
İsviçre	14	84	650

Bizde Dilsizlerin Eğitim-Öğretimi

Şu anda İstanbul'da 1 dilsiz okulu vardır. Son zamanlarda İzmir ve Ankara'da da birer dilsiz okulu açıldığını işittik. Bunlar hakkında bilgimiz olmadığından burada sadece İstanbul Dilsiz Okulu'ndan ve bunun gelişim sebeplerini anlatacağız.

Bir kurumun ileride, nasıl gelişeceğine dair hükümler verebilmek için, adı geçen kurumun tarihçesini ve şu anını bilmek gerekir. Buna göre inceleme planımız şu şekilde olacaktır:

- 1- Okulun Tarihçesi
- 2- Şimdiki Durumu
- 3- Gelişimine Yönelik Öneriler

1-Dilsiz Okulunun Kurucusu: Karati

Hamidiye Ticaret Okulunun Kuruluşu:

İstanbul Dilsiz Okulu 1305 Rumi (1889 Miladi) yılında Mösyö Karati isminde bir Avusturyalı tarafından açılmıştır. Bu kişi bundan önce Hamidiye Ticaret Okulunu kurmuştur.

Hüseyin Sabri Beyden aldığım bilgiyi bu gerekçeyle buraya eklemeye uygun buldum. Avusturya uyruklu Mösyö Ferdi Karati 50 yaşlarında bir kişi olup, Beyoğlu ticarethanelerinde ticari haberleşme yöntemi ve ticari defter tutma metodu derslerini özel olarak vermekteymiş. 1299 (Rumi) (1883 Miladi) yılında Milli Eğitim

Bakanlığı'na bir dilekçe vererek bir ticaret okulu kurma isteğinde bulunmuş. Bu işin Ticaret Bakanlığı'na ait olduğu düşünülerek dilekçe ilgili bakanlığa gönderilmiş. O tarihte Ticaret Bakanı olan Suphi Paşa da gereği yapılmak üzere Ticaret Genel Müdürü'ne havale etmiş. Ticaret meclisince konu düşünülerek 15 şubat 1299 (Rumi) (1883 Miladi) tarihinde ticaret okulu açılmıştır. Okulun Türkçe ve Fransızca bir yönetmeliği ve müfredat programı yapılarak müdürlüğüne ve ticaret ilimleri öğretmenliğine Mösyö Karati atanmıştır. Okul altı yıl kadar devam ettikten sonra muhasebesinde bazı yolsuzluklar görüldüğünden Karati işten el çektirilmiştir.

2- Dilsiz Okulunun Açılışı

Karati ticaret okulundan çekilince, Milli Eğitim Bakanlığı'na bir dilekçe vererek İstanbul'da bir dilsiz ve körler okulunun kuruluşunu önermiştir. Bu dilekçenin bazı maddeleri aşağıdaki gibidir. ⁸

“Saltanata bağlı ülkelerin her tarafında halkın ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitli ilim ve teknolojinin yayılmasına ve gelişmesine hizmet edecek şekilde okullar kurulmuştur. Ancak bu kadar faydalı kurum yanında insanlık açısından büyük öneme sahip olup, sağır ve dilsizlere ait bir okulun bulunmaması toleransla geştirilecek durumda olmadığı yüce makamlarınca kabul edilmektedir.”

“Sağır ve dilsizlere özgü bu okula 30 öğrenci kabul edilerek açılacak ve programı da uzun süreden beri Avrupa'da bu alanda bulunan okulların programına uygun olacaktır. Böyle bir okulun açılmasıyla insanlık, durum ve özelliklerini ayırt edememe bakımından adeta dünyada vahşet içerisinde kalmış ve insani özellikleri anlama gücünden yoksun bulunan bazı çaresizler, düştüğü şu sürekli karanlıktan kurtularak hem evrenin yaratıcısı olan, Yüce Allah hazretlerinin kulu olduklarını anlayacaklar ve hem de bu şekilde anne ve babalarına istek ve arzularını anlatmaya güç yetirerek insani gereksinimleri kazanacaklardır.”

“Bu çeşit okullar Avrupa başkentlerinin tümünde bulunmakta ve insanlığa çok büyük hizmetler sunmaktadır.

İşte bu okullar Türkçe, Fransızca, Coğrafya, Matematik, Geometri, Resim, Hüsn-ü Hat dersleri ve bazı kelimelerin telaffuzu (söylenmesi) tarafımdan kullanılmış ve tecrübe ile faydalı sonuçları elde edilmiş olan özel metodlara dayanarak eğitim verilecektir.”

Bu dilekçe, Münif Paşa'nın Bakanlığı sırasında kabul edilerek 4 Safer 1307 (Rumi) (1891 Miladi) ve 19 Eylül 1305 (Rumi)(1889 Miladi) Pazartesi günü o zamanki Ticaret Okulu ve şimdiki Mahsusat-ı Zatiyye binası içerisinde açılmıştır. Mösyö Karati okula müdür ve öğretmen olarak tayin edilmiştir. Okulun ilk açılışında sağır-dilsiz öğrencisi 25-30 civarında olup bir yıl sonra 45 e ulaşmıştır.

3-Körler Okulunun Açılışı

Mösyö Karati bir yıl sonra Körler Okulu'nun açılışı için resmi talepte bulunarak 1306 (Rumi) (1890 Miladi) yılında adı geçen okulu açmıştır. Milli Eğitim Bakanı

⁸ Milli Eğitim Bakanlığı Tarihçesi, Teşkilatı ve Çalışmaları, sayfa 261.

merhum Münif Paşa'nın iyi niyet ve gayreti sayesinde okul çok iyi bir şekilde ilerlemeye başlamışken, Paşa'nın bakanlıktan ayrılması ve Mösyö Karati'nin vefatı üzerine Bakanlık gösterilen eski gayret ve iyi niyet ortadan kalkmıştır. Hüseyin Sabri Bey'in ifadesine göre Mösyö Karati çok faal ve çalışkan bir kişiymiş. Arkadaşlarını bazen sert bir şekilde, bazen de yumuşak bir şekilde yönlendirmiş. Yabancı ziyaretçilerin geleceğini bildirerek okullarını görkemli ve mükemmel bir şekilde tanzim etmek istemiştir. Kendisi Türkçe okuma bilmediğinden Türkçe öğretmenliğine ilk pedagoğumuz meşhur Selim Sabit Efendi'nin oğlu Besim Bey tayin edilmiştir. Karati, aynı zamanda ilk açılan Ticaret Okulu'nun Baş gözlemcisi

olan Hüseyin Sabri Bey'i de aynı görevle Dilsiz Okulu'na almıştır. O sırada Milli Eğitim Bakanlığı memurlarından Aziz Bey'in Dilsiz ve Kör Okulları'na çok büyük yardım ve gayreti görülmüştür. Ferdi Karati'nin vefatından sonra, yerine oğlu o zamanki ifadeyle Osmanlı tebaasından LuiKarati Efendi müdür olarak atanmıştır. Fakat bir süre sonra Lui Efendi'nin Dış İşleri Bakanlığı'ndaki görevi okula engel olduğu için, istifası üzerine okulun uzman öğretmeni Hüseyin Sabri Bey müdür olarak tayin edilmiştir.

4-Hüseyin Sabri Bey

Çerkezistan'da Şapsığ kabilesinin Netukaç halkının toplum önderi Hüseyin Bey'in çocuğu olup 1275 (Rumi) (1869 Miladi) yılında Netukaç'ta doğmuştur. Öğrenimini ilkökul ve Davutpaşa Rüştiyesi'nde görmüş ve başarı ile tamamlamıştır. Dilsizlerin eğitim metodunu doğrudan doğruya Ferdi Karati'den öğrenmiştir.

26 Mayıs 1296 (Rumi) (1890 Miladi) tarihinde polis memurluğu ile devlet hizmetine girip 15 Kanuni Evvel 1299 da (Rumi) (1893 Miladi) 400 kuruş maaşla Ticaret Okulu gözlemcisi olmuştur. 1 Eylül 1307 de (Rumi) (1901 Miladi) 480 kuruşla Dilsiz Okulu gözlemciliğine geçmiştir. LuiKarati'nin istifası üzerine dilsiz öğretmenliğinde kabiliyetli olduğunu ispat ederek ve yeterlilik göstererek 1 Kanuni Sani 1311 (Rumi) (1905 Miladi) tarihinde 700 kuruş maaşla Dilsiz ve Kör Okulu Müdürlüğü'ne atanmıştır. Daha sonra okulun Türkçe ve Matematik öğretmenliğini de üstlenmiştir. Eylül 1330 (Rumi) (1924 Miladi) tarihinde okulun belediyeye devri üzerine maaşı 1000 kuruşa yükseltilmiştir. Yine Milli Eğitim Müdürlüğü'ne devri üzerine müdürlükte bırakılmıştır. Maaşı 1500 kuruşa çıkartılmıştır. Hüseyin Sabri Bey, geçen yıl (1924 Miladi) emekliye ayrılmıştır. 30 küsur yılını sağır ve dilsiz çocukların eğitim-öğretimine adanmış, gayretli, fedakâr ve ahlâklı bir kişidir. Hüseyin Sabri Bey memuriyet hayatı ve öğretmenliğinde maddi olarak terfi etmemiş bilakis okulun oradan oraya nakledilmesinden, bina ve araç-gereçlerin temin edilmesi için isteklerini gerekli olan sağır makamlara anlatamamasından dolayı çok üzülmüştür. Fakat bu talihsiz çocukların eğitim ve öğretilmesiyle fazlaca ilgilendiğinden, uzun süren bu çalışmalardan gerçekten büyük manevi bir zevk almıştır.

5-Metod

Karati, daktiloloji yani parmak yöntemini Besim Bey ile Hüseyin Sabri Beye öğretmiştir. Fransızların dilsiz alfabesindeki işaretler, küçük değişikliklerle Türkçe alfabeyle uygulanmıştır. Bu metoda göre öğretmen, yazılması istenen kelimedeki harflerin işaretlerini eliyle verir, öğrenci yazar. Fakat Türkçedeki harflerin çoğunluğu birbirine bitiştiği için öğretmen yerine göre " Ayır! " ve "Bitiştir!" gibi özel işaretlerde vererek bizce bilinen ve kullanılan şekilde kelimeleri yazdırır. Dilsiz Okulunda birden fazla öğretmen varsa, bunların parmak işaretleri ve yazılışları birbirinin tamamıyla aynı olmalıdır. Öğrenciye aynı kelime (örneğin oda kapısı, oda kapısı, oda kapısı) yazdırmak için çeşitli şekillerde söylenirse, işiterek okumaktan yoksun olan bu çaresizlerin "çağrışımları" karmakarışık olur. Kullanımı gereksiz ve dile mâl edilmemiş olan Arapça ve Farsça kelimelerin öğretiminden mümkün olduğunca kaçınılmaktadır. Öğrenciye sade ve açık Türkçe bir dil öğretilmektedir. Yalın anlayışlar ile yüklemelerin geçmiş zaman kiplerini örneğin "şu köprü yıkılmış" gibi bir tümceyi öğretmek zor oluyormuş.

"Türkçe Dilsiz Alfabeti"

6-Ama Okulunun Kapanması

Açılışından sonra Körler okuluna bazı öğrenciler kaydedilmişti. Bunlara kabartma noktalardan oluşan (Braille) harflerle okuma ve en fazla müzik eğitimi verilirdi. 1313(Rumi) (1905 Miladi) yılında kim bilir hangi tutucu bir kafanın görüş ve kararıyla okuldan enstrüman ve makamla şarkı söyleme kaldırılmıştır. Müzik

yerine körlerin ilahi ve kaside okumaları tavsiye edilmiştir. Bunun üzerine öğrenciler okulu bıraktığı için körler okulu kapanmıştır.

7-Bina

Dilsiz ve Körler Okulu ilk önce, önceki Maliye Bakanlığı ve şimdiki İstanbul Lisesi içerisindeki binada açılmıştır. Bu bina, zamanında Ticaret Okuluna ait olmak üzere inşa edilmiş. 1307 (Rumi) (1901 Miladi) yılında burası Bayezid Merkez Ortaokulu yapıldığından Dilsiz Okulu, Bozdoğan Kemeru civarında Kaptan İbrahim Paşa Okulu'na taşınmıştır. (Bu tarihten sonra okul nemli ve eski taş binalardan kurtulamamıştır.) Şimdi burada eski Hukuk binasında Dar-ülFünun Kütüphanesi vardır. İbrahim Paşa Medresesi zaten harap ve yıkılmış olduğundan bir sene sonra Çiçekpazarı'nda Haseki Mustafa Ağa Vakıf Okulu'na (daha sonra Çırac Okulu olan yere) taşınmıştır. Büyük depremde bu bina tehlikeli bir duruma geldiğinden orası da terk edilerek Kadırga'da Veziriazam Yahya Paşa Okulu'na taşınmış ve 1313 (Rumi) (1907 Miladi) yılında körler sınıfının kapatılmasından sonra, okul küçük geldiğinden Yerebatan'da Ayasofya Merkez Ortaokulu binasının bir kısmına getirilmiştir. Oradan da 1326 (Rumi) (1918 Miladi) yılında Koska'daki (Laleli) Ragıp Paşa Okulu binasına, oradan da sırasıyla Bayezid'deki Simkeşhane (gümüşçü) bitişiğindeki Emetullah Sultan Okulu binasına ve Şehzade İmaret'i'nin bitişiğinde yine kubbeli ve taş binaya, eskiden Bayezid Erkek Numune Okulu'nun sığındığı Posta ve Telgraf Okulu'nun bir odasına gitmiştir. Bu arada okulu Sosyal Yardımlaşma İdaresi almış ve sonra tekrar İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bırakmıştır. Adı geçen müdürlük tarafından okul, Süleymaniye Medresesi'nin bir köşesinde açılmıştır.

“Zavallı mektep ve hele zavallı çocuklar, kurumsuzluk ve koruyucusuzluk yüzünden kedinin yavrusunu taşıdığı gibi böyle kapı kapı dolaşmaktan halsiz bir hale gelmiştir.”⁹

Okulun, gece okuluna dönüşümü ve içinde sanat öğretiminin de yapılması için birçok dilekçeler verilmiş ve uğraşılmış ise de faydalı olmamıştır. Bir ara, Dilsiz Okulu binasının yapımı için tuhaf bir gelir kaynağı bulmuşlar: Bütün devlet memurlarının maaşlarının verilmesinde %1 kesinti yapmakla elde edilen gelirin, hiçbir yere harcanmayarak Akşam Dilsiz Okulu yapımına karşılık alınması kararlaştırılmış ve okul arsası olarak da özel hazineден Kadıköy'de Acıbadem'de geniş bir arsa ayrılmış, hatta binanın temel atma töreni bile Danıştay Başkanı Sait Şaşa tarafından yapılmış iken, iş yüzüstü bırakılmıştır. %1 kesintiden biriken 4700 lira da daha sonra Tıp Fakültesinin asli giderlerinin dışında ortaya çıkan donanım ve diğer tıbbi gereksinimlerin giderlerine harcanmıştır. Bu yolsuz harcamalar Millet Meclisi'ne yansıtıldığında, dilsiz çocukların zarar gördükleri düşünülerek padişaha ait iç hazine tarafından Çapa'da okul binasına ayrılan mükemmel bir dilsiz okulunun, her kaç kuruluşun harcanmasına ihtiyaç duyuluyorsa, mali bütçeden harcanarak inşa edilmesi meclis tarafından kararlaştırılmıştır. Fakat bu kararda uygulanmamıştır.

⁹ Osman Tura: Belediye İşleri Dergisi, Cilt 4, sayfa 523.

Çünkü bu arsaya Öğretmen Okulu inşası daha uygun görülmüştür. Bugün burada Kız Öğretmen Okulu bulunmaktadır.¹⁰

Okulun Bugünkü Durumu

1- *İdare ve Eğitim Kadrosu:* Şu anda bir öğretmen, bir gözetmen ve bir hademeden ibarettir. Bunların maaşları çok azdır.

2- *Öğrencileri:* Okulda 20 öğrenci kayıtlıdır. Bunların 16 sı devam etmektedir. Diğerlerinin devamsızlık sebepleri, fakir olmaları ve ikamet yerlerinin uzak olmasıdır. Öğrencilerden birisi kızdır.

3- *Öğretim, Öğrencilerin Kazanımları:* Okula devam eden 16 öğrenciden sadece birisinin kulakları az işitir. Diğerleri tamamen sağırdır. Okulu ziyaretimiz sırasında Müdür Kazım Bey “.....” diye yüksek sesle bağırdı. Bunu işiten öğrenci: Efendim diye seslendi ve yanımıza geldi. Diğerlerinden bir ses duyduklarına dair hiçbir belirti görülmedi.

Öğretmenin gayretiyle, kulakları sağır olan öğrencilerin arasında okuma-yazma öğrenenler vardır.

Okulu 19 Nisan tarihinde tekrar ziyaret ettiğimde, tahtaya bayram nedeniyle okulun tatil edildiği yazılmıştı. Bunu okuyan çocuklar sevindiler. Büyük öğrenciler ise tersine sakin ve suskun duruyorlardı. Sebebini Müdür beye sordum. Bu büyük öğrenciler okuma ve yazmaya çok istekli oldukları ve kendilerinin geri kaldıklarını hissettikleri için, okulun birkaç gün tatil edileceğine üzülüyorlar cevabını verdi. Gerçekten dilsiz çocukların yaşları ilerledikçe, duyuları tam olan insanlarla iletişim kurabilmek için gayretleri artmaktadır.

4-*Program ve Sınıflar:* Okuldaki mevcut öğrenciler, yetenek ve eğitim seviyelerine göre üç sınıfa ayrılmıştır.

1.Sınıfta	4 kişi
2.Sınıfta	5 kişi
3.Sınıfta	7 kişi

Bunlara bazen sınıf yöntemiyle ortaklaşa ve öğrenci sayısı az olduğundan bazen de bireysel olarak ders verilmektedir.

Okulun programı aşağıdaki şekildedir:

Cumartesi	İmla Kuralları	Konuşma
Pazar	Matematik	Ödev
Pazartesi	Dini İlimler	
Salı	İmla Kuralları	Konuşma
Çarşamba	İş Eğitimi Dersleri	
Perşembe	Matematik	

¹⁰ Hüseyin Sabri Bey'in oğlu Kadri Bey, Belediye İşleri Dergisi'nde bina tesisatı hakkında daha başka ayrıntılar vermektedir.

5- *Öğretim Araç-Gereçleri*: Okul, yapımından itibaren defalarca Belediyeye, Sosyal Yardımlaşmaya, Milli Eğitime devrolmuş fakat hiçbir tarafından ciddi bir bakım yapılmamıştır. Okulda birkaç harita ile bir - iki tablo ve eşyadan başka bir şey yoktur.

6- Tarihçede gördüğümüz şekilde, Dilsiz Okulu bina değiştirmekten çokça usanmıştır. Şu anda okul, Süleymaniye Medreseleri'nin bir köşesinde bulunmaktadır.

Düzenlemeler Hakkındaki Düşünceler

Dilsiz okulunda yapılacak düzenlemeler iki kısımdır. Birincisi: Acilen yapılması gereken ve yapılması mümkün olan düzenlemeler. İkincisi: Daha sonra aşamalı olarak yapılacak düzenlemeler. Acilen yapılması gereken düzenlemeleri anlatalım:

1- *Bina*: Dilsiz Okulu'nu, bina bakımından uygun hale getirmek gereklidir. Yani, yaklaşık 35 yıldan beri vakıfların taş okullarında sürünen bu talihsiz okulu, şimdilik oldukça elverişli ve müstakil bir binaya taşımak gerekir. İster kiralık, ister Milli Eğitimin malı olsun bu binanın sağlıklı ve eğitime uygun olması gereklidir. Şu anda Dilsiz Okulu'nun bulunduğu binanın durumu çok kötüdür. Bütün öğrenciler ve okulun tek öğretmeni ışık ve havadan yoksun, küçük pencereci bir taş odaya yerleşmiştir. Medresenin bu kısmındaki kurşunlar hırsızlar tarafından söküldüğünden yağmurlardan meydana gelen nem, ahşap tavanlara etki etmektedir. Saçakların ahşap kısmı, o kadar çürümüştür ki; insan bunların altından korkmadan geçemez. Yakında kubbelerin ve saçakların çökme ihtimali vardır. Okulda bahçe diye gösterilebilecek kısım o kadar küçüktür ki, ne oyunlara ne de teneffüs ihtiyacını karşılayabilir.

2- Yeni binaya taşınacak olan okulun araç-gereçleri tamamen yenilenmelidir. Eski yapım sıralar yerine, en sağlıklı ve en modern sıralar konulmalıdır. Okulda öğretmenin durumuna uygun bir kürsü, okul müzesinde bulunması gereken eşyayı toplayacak birkaç tane temiz ve düzenli dolabı olmalıdır. Sınıflarda siyah yazı tahtası düzeneği de buna göre olmalıdır. Okulun pencerelerine konacak birkaç saksı çiçek, hem sınıfı süslemeye yarar, hem de dilsiz çocuklarda doğayı inceleme arzusu uyandırır.

3- Ders araç ve gereçleri yenilenmeli ve tamamlanmalıdır. Okulda asılı olan birkaç harita müzeye gönderilecek derecede eskimiştir. Dilsiz çocukların eğitim ve öğretiminde çok büyük bir etken olan hayvan, bitki, sanayi ve manzara tablolarından okul yoksundur. Öğretmenler az maaşlarına rağmen, fedakârlık edip ancak birkaç kartpostal tedarik edebilmişlerdir. Bu tablo eksikliğini, kendi resim yetenekleri ile tamamlamaya çalışmışlardır. Sonra, okulda bakliyat, madenler ve diğer eşya örneklerinden oluşan çok zengin bir koleksiyon bulunmalıdır. Bunun önerisini öğretmenler şimdiden vermişlerdir.

4- Okulun programında, her çeşit el işleri ve resim derslerine çok geniş bir yer ayırmalıdır. Bunların öğretimi de hem müdürlük, hem de öğretmenlik yapan bir kişiye yüklenmemelidir. İstanbul'un en yetenekli el işi ve resim öğretmenleri, Dilsiz Okulu'nda görevlendirilmelidir.

5- Okulun programında oyunlar için, İsveç metodu ve ritmik jimnastiklere yeterli saatler ayrılmalıdır ki, oyunun verdiği sevinç ve neşe sayesinde dilsizlerin gönülleri açılsın. Oyun oynamak, her çocuğun hakkıdır. Bu konuda konuşabilenler ve dilsizler arasında fark olamaz.

6- Dilsiz Okulu'nun kadrosunu takviye etmek ve öğretmenler ile hizmetlilerin maaşını artırmak gerekir. Çünkü konuşabilen çocukları eğitmek başka, dilsiz çocuklarla uğraşmak başkadır. Dilsiz öğretmenleri hem uzman olduklarından ve hem de daha fazla yorulduklarından daha fazla maaş almaya hak etmektedirler. Diğer okullarda bir öğretmen, 40 öğrenciyi bile okutabilir. Fakat dilsizler daha çok bireysel eğitime ihtiyaç duydukları için, 5-6 çocuk için bir öğretmen gerekmektedir.

Dilsiz okulunda gelecekte yapılacak olan düzenlemeler de şimdiden düşünülmelidir. Aklımıza gelen maddeleri aşağıya sıralıyoruz:

1- Eğitim Komisyonunun Hazırlanması: Dünya'nın en iyi dilsiz ve körler okulu nerede ise bunu araştırıp, oradaki pratik ve teorik eğitimi incelemek üzere birkaç erkek ve kadın gönderilmelidir. Bu gençler eğitimlerini tamamladıktan sonra, birkaç modern ülkenin Dilsiz ve Körler Okulunu ziyaret edebilmeleri amacıyla, kendilerine belirli bir ücret ödenmelidir. Öğrenime gönderilecek erkekler veya kadınların güzelce seçimi çok çok önemlidir. Çünkü "Avrupa görürüm, dil öğrenirim sonra bakalım ne olur" gibi düşüncelere sahip olan kimseleri göndermek uygun değildir. Unutulmamalıdır ki, dilsiz ve kör öğretmenliği Allah vergisi bir yetenektir. Hiç olmazsa bu görevi isteyenlerde, yapacakları işe karşı ciddi bir ilgi ve bir dereceye kadar fedakârlık duygusu bulunmalıdır. Öğrenimden dönecek olan bu gençler madden rahatlatılmalıdır. Onları ümitsizliğe düşürmemek için de istekleri yerine getirilmelidir.

2- Binanın İnşası: Dilsiz ve Körler Okulu; kendi hedeflerine uygun, kendine ait bir binaya sahip olmalıdır. İnsanlık ve ahlak açısından bakılırsa, sağır-dilsiz ve körler okullarının açılması bir ihtiyaçtır. İlköğrenimi yaygınlaştırma konusunda geri kalan bir devlet açısından bakılacak olursa, dilsiz ve körler okulları bazılarına göre belki lüks sayılabilir. Ne de olsa modern bir ülkede, bu okulları adamakıllı bir şekilde kurma ve devam ettirme mecburiyeti vardır. Eğer bizde de bir dilsiz mektebi olacaksa bunun eksiksiz ve mükemmel olması gerekir. Mükemmelliğin şartlarından birisi de amaca uygun bir binadır. Buna ilave olarak Avrupa'ya gönderilen öğrenciler öğrenimlerine devam ederken, bir taraftan da geniş bahçeli, havadar ve sağlıklı bir arsa üzerindeki okulun yapımına başlanmalıdır. Bu binada modern okulların tüm şartları bulunmalıdır: Kalorifer, su, elektrik, banyo ve duş, oyun alanı, çiçek bahçesi, örnek tarlası vs. Dilsiz okulu, mümkün olduğunca şehir dışında, deniz kenarında, suyu bol, bahçelik-özet olarak tabiatı güzel bir alanda yapılmalıdır. Böyle yerler ülkemizde çoktur.

3- İnşa edilecek dilsiz okulunun yatılı olması uygundur. Çünkü yatılı okullarda hayat düzeni, aile çevresinden daha uygundur. Yatılı dilsiz ve körler okulunda, çocuklara gerçek ve samimi bir toplum ve aile hayatı yaşatılmalıdır. Yemekleri çok çeşitli yapıp çocuklara bol, sade ve sağlıklı gıda verilmelidir. Okul

öğrencilerinden alınacak ücret tutarı az olacağından, devlet adına bundan vazgeçilerek okul ücretsiz olmalıdır.

4- Okulun öğretimi yalnız parmak işaretlerine özgü kalmayıp, doğrudan doğruya konuşurma yöntemi uygulanmalıdır. Bazı kimseler bunun mümkün olamayacağını söylüyorlarsa da bir zamanlar muhterem hocam Profesör Ryan'ın önderliğiyle Almanya'da ziyaret ettiğimiz bir dilsiz okulunda çocukların konuştuklarına şahit olduk. Öğrenci, öğretmenin sözlerini işitmemele beraber dudakların hareketlerinden ne söylediğini anlamakta ve sorulan sorulara konuşarak cevap verebilmekte idi. Öğretmen sınıfta düzeni sağladıktan sonra tüm öğrencilerin dikkatini topladı. Konuşuyormuş gibi ağzını ve dudaklarını oynattı, biz bir şey işitmedik. Fakat birçok öğrenci parmak kaldırdı. Öğretmen, içlerinden birini işaret etti. O öğrenci kalktı, anlaşılabilir bir lisanla Almanca: -Bugün salıdır diyebildi. Sonra öğretmen bir süre daha bu şekilde sınıfla konuştu. Dersten sonra dilsizlere nasıl konuşma öğrettiklerine dair şöyle bir açıklama yaptı:

Konuşturulacak her bir çocuğa önce bireysel eğitim gereklidir. Çocuğun bir eline küçük bir ayna verilir. Diğer eli de öğretmenin gırtlığına tutulur. Ve aynı zamanda öğretmenin ağzının, dudaklarının, dilinin ve dişlerinin konumuna dikkat etmesi uyarısında bulunulur. Bunun üzerine öğretmen "A" gibi bir ses çıkartır. Bu kez çocuk elini kendi gırtlığına tutar ve aynaya bakarak ağzına aynı şekli verip "A" sesini çıkarmaya çalışır. Birçok zorluktan sonra bunu başarır. O zaman kendisine "A" harfinin yazılışı gösterilir. İ, E, O gibi seslerden sonra be, bo, ba gibi hecelerin söylenişi ve okunuşu öğretilir. Küçükken kulakları (sonradan) sağır olup da konuşmayı unutan öğrencilerde, daha çabuk başarı elde edilir.

5- Okulda kız ve erkek öğrencilere yönelik el ve bahçe işlerine büyük önem vermekle birlikte, ileri seviyedeki öğrenciler için bazı sanat kollarının açılıp açılmayacağı da düşünülmelidir. Avrupa okullarında sağır çocuklar sepet örme, fırça ve süpürge bağlama gibi sanatları kolayca öğrenirler.

6- Körler Okulu: Okulda, körlere ait bir bölüm de mutlaka açılmalıdır. Fakat bunun açılması için, öğrenim amacıyla giden öğrencinin geri dönüşünü beklemek gerekir. Okulun planı biraz daha geniş tutulursa, Dilsiz ve Körler Okulu'na bitişik olarak zihin engelli çocuklar için de sınıflar açılabilir. Kör, Dilsiz ve Zihinsel Engelli Okullarının bir binada ve bir arada toplanmasının uygunluğunun uzmanlar tarafından araştırılmaları sağlanmalıdır.

7- Dilsiz ve Körler Okullarının kuruluş ve düzenleme sorununu, ilmi kurul programına ilave edip, bu konu hakkında rapor hazırlanıp, tartışılmalıdır. Bu tartışmalar sonucunda dilsiz okulunun ihtiyaç duyduğu tüzük ve yönetmelikler yapılmalıdır.

SONUÇ

Ali Haydar, sadece psikoloji alanında değil eğitim ve pedagoji alanlarında da çalışmalar yapmış bir eğitimcidir. İşitme ve görme engellilerin okullarında yapmış olduğu gözlemleri ve değerlendirmeleri ile konuyla alakalı araştırmaları ve özellikle incelemesini yapmış olduğumuz bu çalışmasında vermiş olduğu istatistikî bilgiler,

batıdaki ve ülkemizdeki işitme engellilerin eğitim tarihçeleri ile eğitimcileri ve metodları, işitme ve görme engellilerin eğitimleri açısından çok büyük bir öneme sahiptir ve günümüze dahi ışık tutacak mahiyettedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar geçen süre içerisinde; Engellilerin eğitimleri ile alakalı tüzük ve yönetmeliklerin çıkartılması, diğer ülkelerdeki uygulamaların takip edilmesi, okulların eğitime uygun ve modern bir yapıya kavuşturularak ücretsiz ve yatılı hale getirilmesi, öğretimde sadece işaret dili değil aynı zamanda konuşurma metodunun da uygulanması, el becerilerine ve sanatsal faaliyetlere yönelik çalışmaların yapılması, eğitim kadrosuna takviye yapılarak hak edişlerinin artırılması gibi Ali Haydar'ın yapmış olduğu tavsiyelerin hayata geçirilmiş uygulamalar olduğunu görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Erdem, İsmail Bünyan. "Ali Haydar Taner'in Eğitim ve Din Eğitimi Görüşleri", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007.

Hekim Başızade Muhyiddin: "Kulağın Hıfzı Sıhhati: Sağır, Dilsiz ve Ama Çocukların Usul-i Talim ve Terbiyesi", İstanbul, Ahmet İhsan Matbaası, 1322.

Meydan, Müceddin. "Öğretmenlerin Örgütlü Mücadelesi", Abece Dergisi, 9 Aralık 1986.

Ovat, Fuat. "Akzambaklar Ülkesinde Mefkureci Bir Öğretmen: Ali Haydar Taner", Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl:6, Sayı:69, Kasım 2005.

Özden, Barış Alp. "1930'lu Yıllarda Öğretmenlerin Meslek Birlikleri", Journal of Historical Studies, sf.1-8, 2003-1.

Ali Haydar. "Muallimler Mecmuası", Sene:3, Sayı:29, Mart 1925, Sf.1237-1260.